

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Franciškaška ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja 10—K
pol leta 5—
četrt leta 2:50
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat 16 h
dvakrat 14
trikrat 12
za nadaljnja uvrščanja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upraviništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 6. aprila 1917.

Glasneje in glasneje se razlegajo od sela do sela, od mesta do vasi glasovi po blagodejnem in vse oživljajočem miru.

Zavlada naj pa tudi sloga in sprava med strankami in kulturnimi napravami istega naroda, saj je še vedno resničen laitski rek: concordia magnae res crescunt, discordia maxime debentur. Mir naj zavladava tudi na šolskem polju. Podajmo si vzgojitelji mladine na tem proprišču roke in se pripravljamo že sedaj za veliko delo, ki nas čaka po vojni. Da nastopimo združeni in složni v skupnem delu za srečno, veselo in veliko bodočnost svojega naroda.

Ce hočemo podeliti šoli krepak razvoj in mir, ki ga tako zelo potrebuje, se moramo vprašati, kaj je bilo v minulemu času povod strastnim bojem za šolo, kateri so obojestranski mirovni pogoji in kaj naj bo poročilo trajnega miru.

Boj za šolo se je začel v naši državi onega dne, ko je cesar Franc. Jožef I. sankcioniral novi šolski zakon.

Priprosto ljudstvo ni hotelo dolgo vrsto let izprevideti koristi, ki jih mu nudi dobro urejena ljudska šola in le neradi z nevoljo so gledali bla-

godejno in lepo vzpevajočo in napredujočo napravo. Zavedni in za napredek vneti učitelji so šli svoje pot, premagali velike težkoče in vztrajno odstranjevali zapreke, ki so jih jim zastavljali nasprotniki. Odpirali so ljudstvu oči, ki je polagoma uvidevalo, da ni dosti, da zna človek samo brati, pisati in računati, da so za življenje potrebni še drugi nauki. Sedanja vojna še bolj potrjuje naše vojake v tem in vrnili se bodo iz strelskih jarkov v svoja domovja v trdnem prepričanju, da so potrebni tudi tisti nauki, zoper katere so bili nasprotniki nove šole. Naša sedanja šola je vir moči, ki se je poseben obnesla v sedanji svetovni vojni; nasprotno pa moramo iskati neuspehe naših sovražnikov na bojnem polju v manjši ljudski izobrazbi, v nevednosti ljudskih mas. Še silnejša bi bila naša moč, ako bi bili vsi avstrijski narodi na isti stopnji izobrazbe, na enaki stopnji narodnega gospodarstva. Opozorili smo samo na nekatera bojna sredstva, ki so se jih posluževali vedno in vedno nasprotniki sedanje šole takoj v nje začetku. Med slovenskim učiteljstvom je bilo že takrat nekaj bojevnikov, ki so pogumno vihteli meč v obrambo stanu in nove šole, a večina je stala brezbržno ob strani. Šele po ustanovitvi naše »Zaveze« so se spremenile razmere. Nastopili so možje v našem stanu, ki se niso pustili pritiskati ob steno, ter niso trpeli, da bi bil kdorkoli omalovaževal uspehe trpkega učiteljskega dela. Ponosni so bili na svoj stan in se zavedali, da so potrebni kulturni delavci, na katerih ramah sloni blaginja in bolja bodočnost slov. naroda. Krepko jih je podpiralo v tem boju naše glasilo »Uč. Tovariš«. Nismo izvali boja mi, branili smo se samo, še komar se brani. Sila nam je potisnila v roke bojno orožje. Seve da smo v teh hudih časih iskali prijateljev. Kdor se je zavzemal za naše težnje, kdor je pospeševal napredek in razvoj narodnega šolstva, kdor ga je branil pred prepotnimi nazori, kdor se je strinjal z nami in zagovarjal naš program, ki je bil in je izražen v teh-le kratkih besedah: **svobodna šola in svobodno, gmotno dobro podprto in strokovno temeljito izobraženo učiteljstvo, tega smo šteli za svojega.** To

je naš, in mislimo dober program, ki ga nismo hoteli nikdar obremenjevati z raznimi doktrinami, ker se nam je zdel tak balast nepotreben in škodljiv. Umetnost bi ne bila nobena opremiti naš enostaven program z lepimi frazami. Toda tak program bi ne izveličal onih, ki streme za njim, ne ugnal nas. Kdor se je izrekel v tem smislu solidranega z nami, smo ga šteli med pospeševalce ljudskega šolstva in prijatelja učiteljskega stanu ter smo ga z veseljem sprejemali v svojo sredo. Nikdar pa se nismo ponujali ali celo prodali kakšni politični stranki, nikdar se ji vsiljevali. Zato nam delajo veliko krivico naši nasprotniki, pa tudi naši tovariši, ki nam nepoznaoč bivših razmer na Kranjskem še in še predbacivajo, da smo bili in smo privesek narodne stranke. Četudi smo že večkrat ovrgli to neutemeljeno trditev, trdijo še vedno svoje in se ne dajo prepričati o nasprotjem, ali iz fakcijske opozicije, nevednosti ali iz katerih drugih nagibov, ne vemo.

Ponudili smo bili svojim tovarišem nasprotnih nazorov in stremljenj roko v pošteno spravo za skupno delo. Odbili so jo nam. Morebiti smo bili premalo jasni v utemeljevanju svoje dobre volje za spravo, morebiti jim nismo bili podali dosti jasnih mirovni pogojev? Kateri so ti? Mi zahtevamo preosnovo ljudskega in meščanskega šolstva. V čem naj obstoji ta preosnova? Iz šolskih prostorov naj izgine pusta sistematika; materinščina naj se poučuje kot temeljito znanje jezika in naj se ne vtepa učencem v glavo dolgočasna gramatika; opusti naj se stara metoda pri prirodoopisnem pouku in naj se seznanja mladina s prirodnimi bitji po njih bitju in žitju, prirodoslovni pouk naj pa stopi v najtesnejšo zvezo z obrtnostjo in kmetijstvom. Za tako preosnovo šole v tem pogledu smo mi. Za preosnovo šolstva v smislu nekdanjih Liechtensteinovih in v najnovejšem času Steinwendrovih šolskih predlogov pa ni dobili slovensko napredno učiteljstvo. Če se namerava preosnova šolstva v takih smereh, potem ne bo zavladal mir na šolskem polju, temveč boj, še srditejši odpor. In naši hrabri tovariši vojaki, ki se vrnejo utrjeni z bojnih polj, bodo kos boju za naše ideale.

Napredno učiteljstvo zahteva reforme v socialnih razmerah

Izvojevati moramo podražavljenje ljudskega in meščanskega šolstva. To je iskrena želja in zahteva ogromne večine avstrijskega učiteljstva. V boju za ta postulat ni osamljeno napredno učiteljstvo. Ali pridemo glede te točke do šolskega miru? Žal, da se že oglašajo naši stari nasprotniki in nas hočejo ovirati tudi v tem stremljenju. **Kakor v nobenem važnem vprašanju tudi v tem še ni zavzela Slomškova zveza svojega stališča.** Zato pričakujemo nje tozadevno izjavo in smo jako radovedni, ali bo šla tudi tu z nasprotniki naših zahtev? Ako se zgodi to, ne pride med nami do zaželjene sloge. Upajmo pa, da se vendar postavi v tem vprašanju »Slomškova zveza« na lastne noge in se zavzame za splošno učiteljsko korist.

Za pogoj stalnega miru moramo imeti zagotovila, da se ne povrnejo več stare razmere. Kdo nam more dati taka zagotovila? Gotovo le om krogi, ki imajo največ vpliva med preprostimi ljudstvom. Oni morajo priznati, da so delali odslej šoli krivico, sedaj pa izjaviti, da hočejo delati z učiteljstvom in ne zoper njega. Javno morajo priznati, da se je šolstvo povzpelo na visoko stopinjo, preobrazilo našo državo in jo storilo močno, da se more braniti mnogobrojnih sovražnikov, ki jo obdajajo od vseh strani in jo hočejo zadušiti. Ko zavladava mir po Evropi, se mora skleniti na podlagi označenih pogojev in zagotovil mir na avstrijskem šolskem polju, kar bo v veliko korist vsem avstrijskim narodom. D.

LISTEK

Odgovor.*)

Ko sem čital v »Tovarišu« kritiko o prvi zbirki razglednic reproduciranih po originalih slovenskih umetnikov, sem bil resel. Toda ko sem prečital nekaj vrstic, se mi je obraz zdaljšal najmanj za polovico. Ali je mogoče? se vprašam in čitam vnovič. Tako srečna ideja se je po dolgem času vendar enkrat realizirala. Človek bi pričakoval, da bo tega vse veselo in da bo naše razumništvo za stvar agitralo in širilo domačo umetnost, pošiljalo domače, marsikak tuj proizvod visoko nadkriljujoče razglednice širom naših pokrajin. Toda — o! pomote! Naenkrat se pojavijo spletkarji in nepoklicani kritiki, ki skušajo v kali zadušiti, kar obeta, da se razvije v lepe cvete.

Ce pomislimo v kako kritičnem času je izdana in založena serija desetih umetniških razglednic, se moramo naravnost

čuditi, da so reprodukcije tako dobro izpadle in da kaže, da bo podjetje dobro uspelo. S ponosom uvrstimo te razglednice v albume poleg najboljših, kar jih je izišlo doslej od mojstrov drugih narodov.

Da je napisal D-n kritiko, o kateri trdi, da bi Jakopičeva slika bolj zaslužila naslov »tunel« ali »kos hlače«, ob katere si je umetnik čopiče brisal, kaže pač, da kritik nima pojma o moderni umetnosti ter da ni videl Jakopičevih in Sternenovih originalov, še manj pa, da bi bil kedaj posetil kako večjo umetniško razstavo. Za take ljudi umetnik ne more ustvarjati, ampak treba, da jih ignorira in ne oziraje se nanje nadaljuje svoje poti proti svojim ciljem.

Da pa namiguje D-n s sramežljivo povešenimi očmi in s pobožno krenjo proti Zvonarski ulici ter previdno seštevata 7 + 6 kakor babjeverna tetka, ki je v strahu, da če izreče številko 13, ji bo še istega dne nekdo kurje očesa pohodil ali jo bo doletela kaka podobna nezgoda, kaže, da je D-n ali tako zloben ali moralno na tako nizki stopinji! Kdor je videl Sterneno »Magdaleno« v originalu — mislim seveda na normalne ljudi, ki imajo nekaj smisla za umetnost — vsak je občudoval

preciznost risbe in silo barv ter moč in fineze tonov, eleganco krenje izmučenega ženskega telesa, ki sicer vene kakor razcvetela roža, vendar ima še čarov, ko ji vže začno odpadati listi. Podobne motive so že klasični slikarji: Tizian, Tintoretto, Leonardo da Vinci in drugi obdelovali, le da so oni figure in obraze več ali manj idealizirali. Sterneno seveda je modern slikar, ki se približuje krasoti narave po drugi poti kot to store stari. Po tisti namreč, da stremi doseči fineze barvnih nijans, ki jih opaža izvežbano oko v naravi ter jih obdržati na platnu. To je pri sliki »Magdalena« tudi v veliki meri dosegel in marsikdo, ki originala ne more kupiti, si je želel, da bi imel vsaj reprodukcijo. Tem je sedaj ustrezno.

In da D-n za Vavpotičevo »Ljubimkanje« najde humorističen naroden verz, ko bi pričakovali, da ga pove kak hlapec, če mu pokažemo salonsko sliko, kaže, da je D-n tudi nekoliko dovtipen. Da pa ni originalen in da pogreva le dovtip, ki smo jih pred par leti čitali izpod peresa »Boltatuga Pepeta« s Kudeluga« o tem smo uverjeni, ko smo prečitali dokonca. Ljudje stakimi nazori žive na Telebanovem in če bi moral umetnik za take ustvarjati, bi boljše ukrenil, če bi šel kamen-

je tolč. Toda še je kruha tudi za našo umetnost, še je ljudi, ki so dostopni za vzvišeno in za lepo in še se bodo odprle poti, da bo prišla med narod Ona, ki je vzklikla med narodom.

Kritika o umetnosti, umetniških reprodukcijah in podobnem pa naj bi pisali le res za to izvoljeni. Zakaj veliko je poklicanih, a malo izvoljenih. D-n ni poklican. —

Rudi Gasperin.

Šolske vojne zbirke.

Oj koliko bode spominov na svetovno vojno! Dolga leta bodo pričale mnoge stvari na železne čase. Mnogo posameznikov bode hranilo dragocene spomine dragih padlih bojevnikov, po muzejih bode videli razne vojne trofeje.

Odredbe šolskih oblasti pozivajo šole, naj zbirajo spomine na vojno. Podrobnosti mi niso znane, ker sem predaleč od šole. Vseeno pa mislim na svojo šolsko vojno zbirko, za katero sem si napravil sledeči načrt:

Zbirka se deli v dva dela. Prvi za mene najbolj važni del je šolski vojni ar-

*) Odgovor priobčimo, dasi ne moremo odobravati robatih in žaljivih izrazov. (Op. ured.)